

ELŻBIETA PODOSKA-FILIPOWICZ
WSP w Bydgoszczy

LOSY ABSOLWENTÓW PEDAGOGIKI UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO I WYŻSZEJ
SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY z lat 1977-1982

1. Uwagi wstępne i informacje metodologiczne

Badanie losów absolwentów szkoły lub uczelni traktowane jest w pedagogice pracy jako jedna z podstawowych płaszczyzn analizowania wyników pracy nauczycieli i uczniów¹.

Analiza taka przeprowadzana jest po ukończeniu szkoły i ma na celu stwierdzenie faktów związanych z podjęciem absolwentów pracy zgodnej lub niezgodnej z wyuczonym zawodem i potrzebami społecznymi. Stanowi również sprawdzian stopnia realizacji przez szkołę lub uczelnię założonych celów. Tutaj również ujawnić się mogą rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami społecznymi dotyczącymi absolwentów a stanem faktycznym.

Przeprowadzając badania losów absolwentów pod uwagę bierze się zwykle następujące fakty:

- podjęcie pracy po ukończeniu szkoły lub uczelni,
- okoliczności związane z podjęciem pracy,
- zgodność pracy z wyuczonym zawodem,
- zmiany miejsca pracy,
- przyczyny zmian miejsca pracy,
- zadowolenie z pracy,
- plany i dążenia związane z aktualną pracą zawodową.

Wymienione zjawiska zostały uwzględnione również w badaniach przeprowadzonych wśród absolwentów pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy z lat 1977-1982. Były to osoby, które ukończyły studia pedagogiczne funkcjonujące od 1973 roku według nowej koncepcji. Koncepcja ta zakładała

oddzielenie zawodu pedagoga od zawodu nauczyciela oraz podział na specjalności w obrębie kierunku studiów /który w latach późniejszych kilkakrotnie ulegał zmianom/. Absolwent pedagogiki powinien być zatem pedagogiem w określonej specjalności i podjąć zgodnie z nią pracę zawodową. Terenem zatrudnienia pedagogów powinny być następujące placówki:

- szkolnictwo,
- placówki opieki nad dzieckiem i młodzieżą,
- organizacje społeczne i młodzieżowe,
- poradnictwo wychowawczo-zawodowe,
- placówki oświaty i kultury młodzieży i dorosłych,
- więziennictwo i wymiar sprawiedliwości,
- placówki resocjalizacyjne,
- służba zdrowia,
- zakłady produkcyjne i usługowe /służba pracownicza/.

W celu oceny wdrożonej w 1973 roku koncepcji kształcenia pedagogów, jak również w związku z obserwowanymi nieprawidłowościami w zatrudnianiu absolwentów pedagogiki przeprowadzono badania losów absolwentów wymienionych wcześniej uczelni.

Drogą badań ankietowych /przy czym zastosowano dwa rodzaje kwestionariusza: dla absolwentów studiów dla pracujących i studiów stacjonarnych/ uzyskano dane o 451 absolwentach pedagogiki, którzy ukończyli studia w latach 1977-1982 na Uniwersytecie Gdańskim i w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Bydgoszczy. Pod uwagę wzięto następujące specjalności w ramach kierunku pedagogika:

- pedagogika szkolna,
- pedagogika opiekuńczo-wychowawcza /i opiekuńcza/,
- pedagogika kulturalno-oświatowa,
- pedagogika pracy.

W wyborze specjalności kierowano się tym, że absolwenci tych specjalności nie są przygotowywani w trakcie studiów do pracy jako nauczyciele przedmiotów szkolnych w różnych typach szkół, a ich przyszłe miejsce zatrudnienia stanowić powinny wymienione wcześniej placówki pozaszkolne i stanowiska nauczycielskie w szkolnictwie.

2. Charakterystyka badanych osób

Spośród 451 badanych osób 185 stanowili absolwenci studiów stacjonarnych i 266 absolwenci form dla pracujących /studia zaoczne i eksternistyczne/. Ponad 65 % ogółu badanych stanowiły kobiety, co odzwierciedla skład absolwentów z lat 1977-1982, gdzie kobiety stanowiły 74,2 % osób, które ukończyły pedagogikę.

Na studiach stacjonarnych ponad połowę badanych stanowią osoby z pochodzeniem inteligenckim, odsetek osób z pochodzeniem robotniczym jest w przypadku obu form studiów prawie równy /około 35 %/, natomiast istnieje zasadnicza rozbieżność w przypadku absolwentów z pochodzeniem chłopskim. Ich odsetek wynosi w przypadku studiów dziennych 5,9 %, natomiast wśród absolwentów studiów dla pracujących 32,4 %.

Wśród badanych osób przeważają osoby posiadające własne rodziny /72,7 %/, przy czym w większości przypadków są to rodziny z jednym lub dwojgiem dzieci. Średnia wieku badanych wynosi 33,5 lat, w grupie absolwentów studiów stacjonarnych 26,5 lat, a w grupie absolwentów studiów dla pracujących 40 lat.

Badani absolwenci studiów dla pracujących podejmowali studia średnio 18 lat po rozpoczęciu pracy zawodowej, natomiast osoby podejmujące studia dzienne w przeważającej liczbie /75,1 %/ rozpoczęły je bezpośrednio po uzyskaniu świadectwa dojrzałości.

Przy podejmowaniu studiów na pedagogice kierowano się różnymi motywami, przy czym dominujący /52,6 % odpowiedzi/ jest motyw związany z zainteresowaniami badanych osób, na drugim i trzecim miejscu wymieniane są kolejno: perspektywa interesującej pracy i wymagania pracodawcy związane z posiadaniem dyplomu wyższej uczelni /w przypadku absolwentów studiów dla pracujących/. Około 13 % badanych stwierdziło, że studia na pedagogice podjęły przypadkowo.

Motywy podejmowania studiów na pedagogice nie różnią się zasadniczo od motywów podejmowania studiów na innych kierunkach. Podobnie wyglądał ich rozkład wśród studentów medycyny /Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie, rok akademicki 1979/80² /czy zaocznych studiów ekonomicznych /lata 1971-1975³.

Można zatem przypuszczać, że studia na pedagogice podejmują osoby, które mają pewną orientację co do specyfiki tych studiów i

są świadome jaki rodzaj pracy mogą wykonywać w przyszłości. Badane osoby należały do studentów uzyskujących dobre wyniki nauczania - średnia ocen w czasie studiów wynosi 4,1, a na dyplomie ich ukończenia 4,5, przy czym absolwenci studiów stacjonarnych uzyskali w czasie studiów oceny nieco wyższe niż absolwenci studiów dla pracujących. Odwrotna sytuacja występuje w przypadku ocen na dyplomie ukończenia studiów.

Istotne jest również rozproszenie terytorialne badanych osób. 60 % absolwentów studiów pedagogicznych mieszka i pracuje na terenie województwa będącego siedzibą ukończonej uczelni, przy czym większy odsetek w miastach. Można zatem stwierdzić, że absolwenci pedagogiki wiążą się z regionem, który był miejscem studiów i zaspokajają jego potrzeby kadrowe. Niepokojący jest fakt, że mały odsetek absolwentów mieszka i pracuje na wsi, zarówno w województwie będącym siedzibą ukończonej uczelni, jak i w innych województwach /łącznie około 13 %/.

3. Losy absolwentów pedagogiki

Losy absolwentów studiów stacjonarnych

Absolwenci studiów stacjonarnych w przeważającej większości /92,4 %/ podejmują pracę zawodową bezpośrednio po ukończeniu studiów. Praca ta uzyskiwana jest w większości przypadków samodzielnie /63,3 % badanych/ lub przy pomocy rodziny i znajomych,

Zastanawiający jest fakt, że bardzo mało osób /3,3 % badanych/ uzyskało pracę przy pomocy pełnomocnika do spraw zatrudnienia na uczelni. Wydaje się, że jego rola jest zbyt mała w stosunku do absolwentów pedagogiki. Świadczyć to może o zbyt małym powiązaniu uczelni z życiem społeczno-gospodarczym regionu. Być może również brak jest w placówkach, które mogłyby stać się miejscem pracy dla absolwentów pedagogiki, rozeznania co do uczelni, które kształcą pedagogów w określonych specjalnościach, Potwierdzenie tego faktu stanowią również wyniki badań wśród absolwentów pedagogiki przeprowadzonych przez R. Borowicza, K. Budek i Z. Kwiecińskiego, gdzie pełnomocnik do spraw zatrudnienia pomógł w znalezieniu pracy dwóm osobom spośród 56 badanych⁴.

Istotnym elementem przy podejmowaniu pierwszej pracy jest uzyskanie określonej pomocy ze strony pracodawcy. Przepisy obowiązujące w różnych resortach przewidują formy pomocy dla absolwentów podejmujących pierwszą pracę po studiach, ale nie zawsze jest ona im udzielana. Jak wynika z badań, około 30 % badanych absolwentów studiów dziennych nie uzyskało żadnej pomocy przy podjęciu pracy, około 32 % osób zostało poinformowanych o zakresie swoich obowiązków zawodowych, a pozostałe osoby uzyskały pomoc materialną lub pomoc w uzyskaniu mieszkania. Są to osoby, które podjęły pracę poza miejscem swego stałego zamieszkania jako nauczyciele a świadczenia pracodawcy na ich rzecz są zagwarantowane przepisami Karty Nauczyciela z 1982 roku.

Badani absolwenci studiów dziennych podjęli pierwszą pracę w następujących placówkach:

- szkolnictwo /nauczyciele/ - 45,3 % osób
- placówki opieki nad dzieckiem i młodzieżą - 30 % osób
- placówki oświaty i kultury dorosłych - 9 % osób
- placówki wymiaru sprawiedliwości - 4,5 % osób
- służba zdrowia - 2,1 % osób
- zakłady produkcyjne i usługowe - 1,5 % osób.

Zgodność pierwszej pracy z wyuczoną specjalnością pedagogiczną wynosi 46,1 %, przy czym była ona największa dla absolwentów pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej /70 %/, a najmniejsza dla absolwentów pedagogiki szkolnej /12 %/.

Taka sytuacja nie mogła być zadowalająca, stąd też w ciągu pierwszych lat pracy 45 % badanych absolwentów studiów stacjonarnych zmieniał pracę /przy czym niektóre osoby, dwa, trzy i więcej razy/. Wśród przyczyn zmian pracy na pierwszym miejscu umieszczono przyczyny rodzinne /zmiana miejsca zamieszkania, założenie własnej rodziny, przeniesienie służbowe współmałżonka itp./, dalej otrzymanie bardziej interesującej pracy, możliwość uzyskania wyższych zarobków i złe stosunki międzyludzkie w poprzednim miejscu pracy.

W momencie przeprowadzania badań absolwenci studiów dziennych pracowali w następujących placówkach:

- szkolnictwo /nauczyciele/ - 46,2 % osób
- placówki opieki nad dzieckiem i młodzieżą - 30,6 % osób
- oświata i kultura dorosłych - 9,2 % osób
- administracja i nadzór szkolny - 0,5 % osób
- placówki wymiaru sprawiedliwości - 5,4 % osób
- służba zdrowia - 2,7 % osób
- zakłady produkcyjne i usługowe - 2,2, % osób,

Zgodność zatrudnienia z wyuczonym zawodem wynosi 43,3 %, jest ona zatem mniejsza niż w przypadku pierwszej pracy. Odsetek ten spada w przypadku absolwentów pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej i kulturalno-oświatowej, a wzrasta w przypadku absolwentów pedagogiki szkolnej.

Ponad połowa /56 %/ badanych absolwentów studiów stacjonarnych jest zadowolona i bardzo zadowolona z obecnej pracy, ale są również osoby /25,3 % absolwentów studiów dziennych/, które chcą zmienić pracę lub nawet zawód. Najczęściej wymienianymi przyczynami są: zamiar podjęcia pracy zgodnie z uzyskanym na studiach wykształceniem, brak satysfakcji z wykonywanego zawodu i pracy, zła organizacja pracy i zbyt niskie zarobki.

Losy absolwentów studiów dla pracujących

Odmierna jest sytuacja absolwentów studiów dla pracujących. Podejmują oni studia na pedagogice, jak już wspomniano wcześniej, średnio 18 lat po rozpoczęciu pracy zawodowej. W 83 % badanych przypadków są to studia zgodne z wykonywaną pracą. Po ukończeniu studiów większość osób /60 %/ pracuje w tych samych instytucjach, gdzie pracowali przed ich rozpoczęciem. Część badanych /28,5 %/ awansuje w obrębie tej samej instytucji.

Po ukończeniu studiów pedagogicznych dla pracujących 40 % badanych zmienia miejsce pracy, ale w 38,8 % przypadków jest to tylko jedna zmiana. Sytuacja ta jest o tyle zrozumiała, że osoby, które jednocześnie pracują i studiują są ustabilizowane zawodowo, mają za sobą stosunkowo długi staż pracy i w związku z tym decyzje zmiany miejsca pracy nie zapadają zbyt często. Jako dominującą przyczynę zmiany miejsca pracy podawano zmiany organizacyjne w obrębie instytucji, w których pracowali badani, likwidację placówek, tworze-

nie nowych placówek lub etatów, na drugim miejscu znajdują się przyczyny związane z możliwością otrzymania bardziej interesującej pracy, a na trzecim przyczyny rodzinne.

W momencie przeprowadzania badań absolwenci studiów pedagogicznych dla pracujących pracowali w następujących placówkach:

- szkolnictwo /nauczyciele/ - 40 % osób
- placówki opieki nad dzieckiem i młodzieżą - 20,4 % osób
- oświata i kultura dorosłych - 9,8 % osób
- szkolnictwo wyższe i instytucje naukowo-badawcze - 1,9 % osób
- administracja i nadzór szkolny - 4,5 % osób
- placówki wymiaru sprawiedliwości - 4,5 % osób
- wojsko - 1,9 % osób
- służba zdrowia - 7,2 % osób
- zakłady produkcyjne i usługowe - 9,1 % osób

Zgodność pracy badanych osób z wyuczonym zawodem oszacowano na 73 %, czyli jest ona mniejsza niż przed podjęciem studiów. Również w odniesieniu do poszczególnych specjalności kształtuje się ona na podobnym poziomie /od 64 % do 75 %/.

Okolo 85 % badanych absolwentów studiów dla pracujących jest zadowolonych i bardzo zadowolonych ze swojej pracy, ale są również takie osoby, które wyrażają zamiar zmiany miejsca pracy. Stanowią one 9,9 % absolwentów studiów dla pracujących. Jako dominująca przyczynę takiego stanu rzeczy wymienia się złą organizację pracy, niski prestiż społeczny zawodu pedagoga oraz zbyt niskie zarobki.

Część badanych osób /12,1 %/ uważa również, że ukończenie przez nich studiów pedagogicznych nie ma wpływu na wyniki ich pracy zawodowej. Są to osoby, które pracują na stanowiskach zgodnych z wyuczonym zawodem, ze średnim /16,3 lat/ stażem pracy. Zastanawiający jest więc fakt, że nie odczuły one wpływu studiów na wyniki pracy zawodowej.

4. Podsumowanie i wnioski

Porównując losy absolwentów pedagogiki - studiów stacjonarnych i dla pracujących stwierdzić można, że sytuacja absolwentów

pierwszej z wymienionych form studiów jest mniej korzystna niż drugiej. Odsetek zgodności wykonywanej pracy z wyuczonym zawodem jest znacznie wyższy w przypadku absolwentów studiów dla pracujących. Również w tej grupie badanych występuje większe zadowolenie z wykonywanej aktualnie pracy, jak również mniej jest osób, które zamierzają ją zmienić. Związane jest to przypuszczalnie także i z tym, że są to osoby starsze wiekiem, dla których decyzja zmiany pracy musi pociągnąć za sobą określone konsekwencje w życiu prywatnym. Nie należy jednak zapominać, że niewątpliwie pewną rolę odgrywa tutaj zgodność pracy z kierunkiem studiów oraz fakt, że po ich ukończeniu absolwenci pracujący nie muszą poszukiwać pracy.

Wydaje się zatem, że studia pedagogiczne dla pracujących nie wymagają zasadniczych zmian w układzie specjalności i profilu kształcenia. Ich funkcjonowanie można ocenić jako spełniające w znacznym stopniu potrzeby społeczne, chociaż wydaje się, że na pedagogikę nie należałoby przyjmować tak dużej jak obecnie liczby nauczycieli przedmiotów ogólnych. Wyjątek stanowić mogą tutaj jedynie osoby pełniące w szkolnictwie funkcje kierownicze.

Natomiast analiza losów absolwentów studiów dziennych skłaniać może do wniosków, że studia te nie funkcjonują zgodnie z istniejącymi obiektywnie potrzebami społecznymi. Wskazuje na to przede wszystkim fakt, że około połowa absolwentów zatrudniona jest niezgodnie z wyuczoną specjalnością. Duży jest również odsetek osób, które zamierzają zmienić pracę i zawód, nie znajdując zadowolenia w obecnie wykonywanym. W ciągu pierwszych paru lat pracy zawodowej wiele osób zmienia pracę. Wskazywać to może z jednej strony na brak poczucia stabilizacji w zawodzie u badanych, z drugiej zaś na społeczne niezrozumienie pozycji i roli pedagoga w różnych środowiskach wychowawczych.

Działalność wychowawcza należy bowiem do tego typu działań, które występują i występować powinny w różnych instytucjach i środowiskach i dotyczy ludzi w różnym wieku. Dostrzec ją można wszędzie tam, gdzie mówi się o kształtowaniu osobowości człowieka, zmianie jego zachowań i przekonań oraz tam, gdzie istnieje konieczność zapobiegania niepożądanym postawom wobec różnych zjawisk życia społecznego. Możliwości działania wychowawczego, a tym samym pracy pedagoga, są w zasadzie nieograniczone, a wydaje się, że zawód ten jest nadal niedoceniany w opinii społecznej. Wyraża się to między innymi,

również i w tym, że osoby, które ukończyły pedagogikę na studiach dziennych narażone są na poszukiwanie pracy w wyuczonym zawodzie, której często nie znajdują. Powstaje tu zatem problem niewłaściwego wykorzystania kwalifikacji pedagogicznych.

Nie można oczywiście twierdzić, że są one niewykorzystane w minimalnym chociaż stopniu, działalność pedagogiczna w różnych profilach objętych kierunkiem studiów ma elementy wspólne i podobne, i osoba z wykształceniem pedagogicznym może zaadaptować się w innym rodzaju pracy niż ten, do którego została w czasie studiów przygotowana. W ten sposób wykorzystuje również część posiadanej wiedzy z pożytkiem dla siebie i dla społeczeństwa, ale może być często rozczarowana, że wykonuje inny rodzaj pracy niż ta, która ją interesowała przy podejmowaniu studiów.

Z rozważań dotyczących losów absolwentów pedagogiki wynika, zatem że w celu zmiany ich sytuacji zawodowej, na studiach stacjonarnych należałoby wprowadzić zmiany /przy zachowaniu obecnego kształtu studiów dla pracujących/.

W pierwszej kolejności należałoby wymienić tutaj-rozważenie propozycji kształcenia na studiach dziennych w szerokim profilu pedagogicznym /co było już niejednokrotnie sygnalizowane w literaturze pedagogicznej/ oraz ograniczenie kształcenia na pedagogice do tych uczelni, które mają ku temu najlepsze warunki kadrowe i lokalowe. System taki pozwoliłby prawdopodobnie uniknąć absolwentom studiów stacjonarnych w przyszłości sytuacji, w której nie mogąc znaleźć pracy w wyuczonym zawodzie podejmują inną, nie zawsze dającą osobiste zadowolenie i satysfakcję, tak istotne w pracy wychowawczej z innymi ludźmi.

PRZYPISY

¹Z.Wiatrowski, Pedagogika pracy w zarysie, Warszawa PWN 1985 s.160

²L.Majkowska, J.Rudnicki, Motywy wyboru studiów medycznych, "Życie Szkoły Wyższej" 1982 nr 12

³T.Wieczorek, Absolwenci studiów ekonomiczno-rolniczych o swoim przygotowaniu zawodowym "Życie Szkoły Wyższej", 1979 nr 9

⁴R.Borowicz, K.Budek, Z.Kwieciński, Funkcjonowanie studiów pedagogicznych w Polsce, Wydział Nauki i Wdrożeń Naukowych Warszawa 1978.